

mačkom i engleskom jeziku (233-241), kazalo osoba, mjesta i općih pojmova (243-265) i sadržaj (266).

Srednjovjekovna povijest Bosne i Huma, promatrana kao cjelina, ali i u svojim brojnim partikularnim sastavnicama, već više od jednog stoljeća nudi brojne prigode za pomne istraživačke raščlambe i promišljanja. Ne treba sumnjati da će tako biti i ubuduće. Djelo Milka Brkovića novi je prilog koji raznorodne historiografije, bez obzira na njihov identitet, pripadnost i namjere, bez obzira na slaganja ili neslaganja s autorovim promišljanjima bosansko-humske povijesti, zasigurno neće moći zaobići u svome znanstvenom radu.

Lovorka Čoralić

Ljerka PERČI, **Polja prošlosti**, Državni arhiv, Varaždin – »Tonimir«, Varaždinske Toplice, 2002., 291 str.

Ljubav prema rodnom kraju ili pak geografskom prostoru kojem osoba posveti životni put, ali i stvaralački opus, često djeluje iznimno nadahnjujuće u pokušajima da ta osoba svojim radom i djelom ostavi *nešto* kao trajnu vrijednost svome kraju. U tim slučajevima najčešće je riječ o književnom ili umjetničkom djelu, ali i istraživanje prošlosti, odnosno povijesti pruža takvu mogućnost. Upravo na tragu toga otisnuta su i *Polja prošlosti* iz pera Varaždinke Ljerke Perči. Riječ je o zborniku u kojem su sabrana 24 rada, a kojima autorica čitateljstvu u objedinjenom izdanju predstavlja rezultate višegodišnjih istraživanja objelodanjenih u znanstvenim i stručnim publikacijama između 1986. i 1998. godine. Iako Rankeova škola nužnim smatra istraživanje prošlosti velikih događaja i slavni ličnosti, upravo nam ovaj zbornik razotkriva iznimno zahvalnu povijesnu temu – problematiku istraživanja lokalne, tj. mikroregionalne prošlosti.

Knjiga sadrži 24 rada koji obuhvaćaju odabrane teme iz varaždinske prošlosti i prošlosti varaždinske okolice u vremenskom rasponu od srednjeg vijeka pa do kraja prve četvrtine 19. stoljeća. Postignute rezultate svojih istraživanja, temeljenih na istraživanjima vrela u arhivskim ustanovama Hrvatske, ali i susjedne Slovenije te Austrije i Njemačke, autorica je predstavila u stručnim i znanstvenim publikacijama između 1986. i 1998. godine. Prema vrsti istraživačkog problema kojim se bavila, autorica je unutar zbornika radove svrstala u četiri tematske cjeline.

U prvoj tematskoj cjelini pod naslovom *Stanovništvo Varaždina i okolice početkom 16. stoljeća* (9-31) sadržana su dva rada u kojima autorica razmatra popis varaždinskih građana iz 1520. godine te progovara o popisu 60 svjedoka u ispravi o gornici iz iste godine. Analizom isprava autorica dolazi do poimeničnog popisa od 310 varaždinskih građana nastanjenih u unutarnjem gradu te u sklopu šest podgrađa, a usporednom analizom imena navedenih u ove dvije isprave autorica je uspješno razriješila i profesionalna zanimanja jednog broja navedenih osoba.

Druga tematska cjelina, *Srednjovjekovni pečati Varaždina, Koprivnice i Nedelišća* (33-69), obuhvaća četiri rasprave o pečatima spomenutih mjesta. Iako osnovni predmet autoričinih razmatranja predstavljaju srednjovjekovni pečati grada Varaždina, ona se dotaknula i Nedelišća i Koprivnice. Razmatrajući srednjovjekovne varaždinske pečate us-

porednim analizama pečatne slike i natpisa sa sfragističkim i numizmatičkim materijalom iz istog vremena, autorica argumentirano pomiče nastanak pečata iz 1424. godine dublje u 13. stoljeću, a ujedno razrješava i problematiku vezanu uz drugi varaždinski pečat iz 1464. godine, koji je nastao povlasticom kralja Matije Korvina. Naime, kralj je Varaždinu dodijelio prava na izradu i korištenje velikoga gradskog pečata u pravnim poslovima Grada te tu nije riječ o dodjeli prava na grb, budući da prema sačuvanim povijesnim izvorima dosad nema poznatih koji bi potvrđivali da su Varaždin, ali i Koprivnica imali ispravu kojom im je dano pravo uporabe gradskoga grba. Vjerojatno je logičnim slijedom prikaz pečatne slike u kasnijim stoljećima jednostavno preuzet za gradski grb.

Najopsežniji i svakako najzanimljiviji dio ove knjige predstavlja treća tematska cjelina – *Utvrdne Slavonske granice i Međimurja* (71-225). Naime, u ovom odsječku publicirano je 15 radova u kojima Ljerka Perči progovara o prikazima, vedutama, planovima i nacrtima tvrđava u Legradu, Čakovcu, Varaždinu i Koprivnici. Razumljivo je da vremenski raspon ovih promišljanja zapada uglavnom u 16. i 17. stoljeće, kada su spomenuti krajevi više-manje predstavljali *antemurale christianitatis* te su izravno bili na udaru osmanlijskog plimnog vala tvoreći gotovo jedinu branu prema Zapadu. Rezultatima istraživanja izvornoga arhivskog gradiva autorica daje odličan prilog poznavanju ovog dijela Vojne granice, a dodatnu vrijednost ovog dijela knjige svakako predstavlja i pedesetak reproduciranih nacrti, planova i veduta spomenutih tvrđava. U ovom odjeljku knjige autorica progovara i o zemljovidima Međimurja i Slavonske granice u 16. i 17. stoljeću te o planovima Zagreba iz istog razdoblja, a treću tematsku cjelinu upotpunjava i prikazima Varaždina i Čakovca s kraja 18. i s početka 19. stoljeća.

Slikovni prikazi Lepoglave iz 18. stoljeća (227-264) čine posljednju temeljnu skupinu radova u kojima autorica sumira dosadašnje rezultate istraživanja te do detalja raščlanjuje slikovne prikaze lepoglavskog samostana. Temeljeći radove uglavnom na vedutama i prikazima samostana iz Spomenice župe Lepoglava, pohranjene u Arhivu HAZU, daje detaljan opis pojedinih prizora, a progovara i o crtežima lepoglavskih patrona i njihovim grbovima. Na kraju ovog odjeljka autorica promišlja i o grafičkom listu s vedutom lepoglavskog samostana bečkog bakroresca opata Matije Fuhrmanna iz 1761. godine, a daje i dalje istraživačke smjernice, odnosno potrebu istraživanja Fuhrmannova utjecaja na rad samostanske slikarske radionice između 40-ih i 80-ih godina 18. stoljeća.

Autorica je u zborniku, kako zaključuje jedan od recenzenata akademik Andro Mohorović, navedenim radovima znanstvenom metodom obradila niz problema povezanih s općim povijesnim zbivanjima na prostoru sjeverne Hrvatske, a sam zbornik osnovnih dokumentarno obrađenih tema, koje predstavljaju neobično dragocjen prilog općoj analizi povijesnih zbivanja na tlu sjeverne Hrvatske, iznimno je vrijedan. Naime, ovim analitičkim prikazima obogaćeno je spoznavanje mnogobrojnih detaljnih specifičnosti u povijesnim zbivanjima na tlu spomenutih regija i gradova te on predstavlja izuzetno vrijedan doprinos izučavanju političke i kulturne prošlosti Hrvatske.

Knjiga je i tehničke strane vrlo kvalitetno izvedena, a sadržava i 120 crno-bijelih reprodukcija karata, crteža, bakroreza te sažetke na engleskom i njemačkom jeziku. Knjizi su pridodani i bogati popisi vrela i literature, koji uz znanstvenu aparaturu tekstova omogućuju daljnja istraživanja i kritička promišljanja ove problematike. Drugi recenzent knjige,

dr. Ivan Mirnik, naglasio je da se autorica nastavila na znanstvena istraživanja svojih poznatih prethodnika i sugrađana, Krešimira Filića, Mire Ilijanić te Ivy Lentić-Kugli, a tim će putem zasigurno krenuti i mnogi novi istraživači u budućnosti te će im stoga ovo djelo predstavljati nezaobilaznu temeljnicu prilikom istraživanja. Lakšem snalaženju svakako će pripomoći i kazala mjesta, graditelja, crtača, kartografa, bakrorezaca, zatim i kazala osoba, popis kratica i vrela kojima su *Polja prošlosti* opremljena.

U knjizi autorice Ljerke Perči, koja je nedavno predstavljena stručnoj i znanstvenoj javnosti u Varaždinu, Osijeku i Zagrebu, sabrana su radovi koji objedinjavaju rezultate autoričinih objavljenih istraživanja u razdoblju između 1986. i 1998. godine. Na kraju valja izdvojiti kako je ovdje riječ o najnovijim istraživanjima na varaždinske teme, a koja su bazirana na izvornome arhivskom gradivu, te će ovaj zbornik radova u budućnosti zasigurno predstavljati nezaobilazan *kamen-temeljac* svim istraživačima povijesti SZ Hrvatske, a napose Varaždina.

Mario Kevo

Željko HOLJEVAC, Gospić u Vojnoj krajini (1689. – 1712. – 1881.): prilog slici gospićke prošlosti, Hrvatski zemljopis, Bibliotheka Historia Croatica, knj. 31, Zagreb, 2002., 99 str.

Istraživanje povijesti različitih mikroregijskih sredina u Vojnoj krajini predstavlja problematiku čije je istraživanje još uvijek vjerojatno na početku. S druge strane, upravo ta slaba istraženost pojedinih problemskih pitanja općehistorijskog ili pak samo mikroregionalnog karaktera predstavlja iznimno zahvalnu temu za mnoge istraživače, osobito ako su ti istraživači podrijetlom iz kraja o kojem promišljaju. Upravo takav slučaj vrijedi i za prvijenac Željka Holjevca, znanstvenog novaka zaposlenog na zagrebačkom Institutu za društvena istraživanja »Ivo Pilar«, odnosno njegovu knjigu posvećenu vojnokrajškoj prošlosti Gospića. Kao što je sam autor i napomenuo u predgovoru knjige, radeći na diplomskom radu vezanom uz problem Brinjsko-ličkog ustanka iz 1746., uvidio je da je Lika, s obzirom na opseg posvuda rasute građe, pravi rudnik za povjesničara, ali da ipak nedostaje dovoljno novijih radova iz ličke povijesti, već prevladava starija – često puta nesustavna i fragmentarna – literatura. Ova je knjiga upravo pokušaj, i to uspješan, da se donekle rasvijetli pitanje jednog mikroregionalnog odsječka vojnokrajške prošlosti Gospića i Like.

Nakon predgovora i uvodnih napomena u kojima autor iznosi svoja promišljanja o nekim geografskim osobitostima svoga kraja, ali i o dosadašnjim historiografskim rezultatima u razradi ove problematike, autor nam u tri cjeline nastoji što bolje i pitkije približiti vojnokrajšku prošlost Gospića i njegove okolice. Kao prijelomnice unutar svojih istraživanja Željko Holjevac uzima tri godine, odnosno čitateljstvo želi upoznati s povijesnim zbivanjima, socio-ekonomskim razvojem, vojno-političkim i socio-kulturnim uvjetima u Gospiću u razdoblju od oslobođenja Like i Krbave od osmanlijske vladavine 1689., utjelovljenja tog prostora u habsburški vojnokrajški sustav u hrvatskim zemljama 1712. pa do razvojačenja i ujedinjenja Hrvatsko-slavonske Vojne krajine s građanskom Hrvatskom i